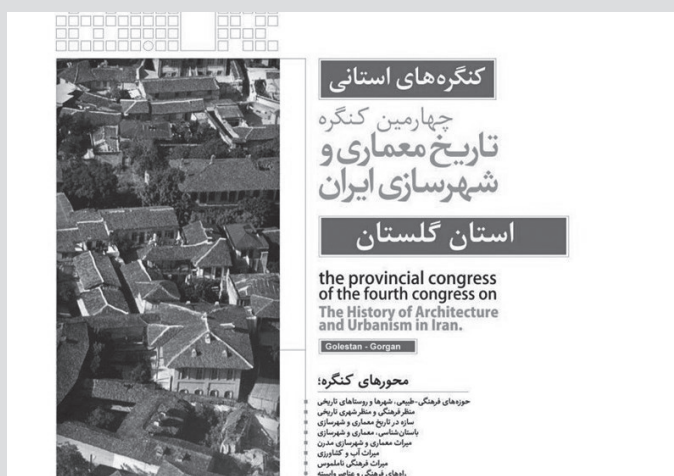

پیش‌کنگره چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران، در استان گلستان

جاوید ایمانیان*

*دکتری مرمت‌ابنیه
و بافت‌های تاریخی
دبیر علمی کنگره
تاریخ معماری و
شهرسازی استان
گلستان

خداوند را باید شاکر باشیم که ما را در سرزمینی با پیشینه تاریخی و فرهنگی بس غنی پرورش و آموزش داد، تاریخ و گذشته ما علاوه بر قدمت، به دلیل ارتباط تنگاتنگ با اعتقادات، سنت‌ها، طبیعت، جامعه، اقتصاد و سایر ویژگی‌های کشور نیز ارزش و اهمیت دارد. این واقعیات به بهترین صورت در معماری و شهرسازی گذشته ما تبلور عینی یافته است. معرفی و حفاظت از ثروت‌های ملی و میراث گران بها وظیفه خطیر بردوش یکایک افراد جامعه گذاشته و مشارکت همگانی کلیه اقشار را طلب می‌کند. برای شناخت تاریخ معماری و شهرسازی باید آموزش را از سطوح پایین، یعنی؛ مدارس تا سطوح بالاتر، یعنی؛ دانشگاه‌ها آغاز کرد تا از طریق آموزش و تقویت احساس هنرشناسی و حساس کردن کودکان، نوجوانان و جوانان نسبت به تاریخ معماری و شهرسازی خود نوعی قربابت بین آن‌ها و آثار ایجاد نمود.

معماری و شهرسازی گذشته ما تجسم عینی فرهنگ حاکم بر جامعه قدیم است. شهرهای قدیم ما تعریفی متفاوت از انسان و مدینه فاضله‌اش به شمار می‌آید. شهر قدیم؛ شهری است که هدف مشخصی را در دل کوچه‌هایش تعقیب می‌کند، قلبی مشخص و اعضاء و جوارح مشخصی نیز دارند. ما باید به مردم امروز و الگوهای مدرن زندگی‌شان بگوییم در شهرهای جدید خبری نیست. خوبی همین جاست، در همین شهر قدیم! زیبایی را در این شهر می‌توان مشاهده کرد. با شناخت کل تاریخ و مفاهیم معماری و شهرسازی گذشته می‌توان آن را در معماری و شهرسازی امروز به کار برد، به عبارتی از الفبای معماری و شهرسازی گذشته می‌توان در معماری و شهرسازی امروز استفاده نمود.

برای بسیاری این سوال مطرح است که بیماری و درد معماری و شهرسازی گذشته ما چیست؟ آیا تنها مشکل آن تنگی کوچه‌ها است؟ آیا پرهیز حیات از ماندن در این شهر، تنها به خاطر کمبودهای کالبدی آن است؟ و یا متحول شدن فرهنگ زندگی، الگوهای مدرن زیست، و سکونت حاکم بر جامعه، بر این کار دامن زده است؟ آیا مشکل شهرهای قدیمی ما از هم پاشیدن اعضا و جوارح جسمانی است؟ آیا تنها این خشت و گل خانه‌های قدیمی است که نیازمند احیاء است؟

به طور حتم درمان حقیقی این درد کهنه و به ظاهر لاعلاج، فقط مرمت کالبدی نیست، بلکه مرمت فرهنگ جامعه و احیای دوباره‌ی فرهنگ و ارزش‌های الهی، انسانی زندگی است، و این خلأئی است که در معماری و شهرسازی امروز ما هم وجود دارد.

و اما چرا معماری و شهرسازی امروز ما نامطلوب است؟ کالبد هر شهر، تبلور مادی یک فرهنگ است. حتی کالبد شهرهای بی‌هویت ما تبلور مادی بی‌هویتی فرهنگ حاکم بر آن شهر است. معماری و شهرسازی امروز ما نامطلوب و بی‌هدف است، چون روح مستقر در کالبد شهرهای ما همان روابط اجتماعی ساکنان شهر است که از یک سو بر کالبد اثر می‌گذارد و از دیگر سو از آن متأثر می‌شود. در شهرهای امروزمین ما چیزی که به اعتلای فرهنگ و روحيات الهی، انسانی مردم کمک کند، وجود ندارد. به همین دلیل کالبد این شهرهای بدون هدف، بر ساکنان آن پوچی و سردرگمی القا می‌کند.

پیش‌کنگره چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی در قالب کنگره‌های استانی

تا دهه‌ی ۱۳۸۰ شمسی، سه دوره از کنگره‌های تاریخ معماری و شهرسازی ایران، توسط سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و به همت مرحوم دکتر باقر آیت‌الله زاده شیرای در ارگ تاریخی بم برگزار شده و مجموعه مقالات آن در چندین مجلد گردآوری و به چاپ رسیده است. اکنون بعد از سال‌ها وقفه، میراث فرهنگی کشور با نگاهی جدید، پیش‌کنگره‌های استانی چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی را برگزار کرد.

محمدحسن طالبیان، معاون میراث فرهنگی کشور، گفت: طنین حفاظت از میراث فرهنگی در استان‌ها با برگزاری چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی به صدا در خواهد آمد. وی

افزود: کشور ما در شرایط کنونی با بحران‌های متعددی از جمله بحران خشکسالی، آلودگی، توسعه ناپایدار و طرح‌های نسنجیده دست به گریبان است. از همین رو چاره‌ای جز این نیست که از گذشته عبرت گرفته شود و از الگوها و آموزه‌های صحیح گذشتگان و چگونگی برخورد آن‌ها با موارث فرهنگی و طبیعی بهره گرفته شود.

معاون میراث فرهنگی کشور با تأکید بر این که برگزاری کنگره‌های ملی در بم و کنگره‌های استانی تاریخ معماری و شهرسازی کمک به فهم تاریخ معماری و شهرسازی هر استان خواهد کرد، ادامه داد: استان‌ها باید با برگزاری چهارمین کنگره و مشارکت دستگاه‌های مربوطه به جریان‌سازی شناخت ارزش‌های میراث فرهنگی بپردازند، به همین منظور دبیرخانه دائم تشکیل شده و چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی استان‌ها شکل گرفت و محدود به برگزاری کنگره ملی ارگ بم نشد و هدف از برگزاری این کنگره بحران محور نیست، بلکه مقصود این است که با ایجاد کارگاه‌های آموزشی و برنامه‌های سنجیده و هدفدار، به فهم و گسترش دانش معماری و شهرسازی کمک شود تا در آینده کمتر شاهد فعالیت‌های ضد تاریخ و میراث فرهنگی باشیم. با این اهداف این کنگره در هشت محور با موضوعات زیر پیشنهاد گردید:

۱- حوزه‌های فرهنگی - طبیعی، شهرها و روستاهای تاریخی

۲- منظر فرهنگی و منظر شهری تاریخی

۳- سازه در تاریخ معماری و شهرسازی

۴- باستان‌شناسی معماری و شهرسازی

۵- میراث معماری و شهرسازی مدرن

۶- میراث آب و کشاورزی

۷- میراث فرهنگی ناملموس

۸- راه‌های فرهنگی و عناصر وابسته

کنگره تاریخ معماری و شهرسازی استان گلستان

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان گلستان همگام با استان‌های دیگر، دبیرخانه کنگره تاریخ معماری و شهرسازی استان گلستان را در مردادماه ۱۳۹۵ در این اداره کل تشکیل داد. ابراهیم کریمی مدیرکل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان گلستان به عنوان ریاست کنگره، جاوید ایمانیان مدیر پایگاه میراث جهانی گنبدقاپوس به عنوان دبیر علمی کنگره و محمدمهدی برهانی معاون میراث فرهنگی به عنوان دبیر اجرایی کنگره انتخاب و معرفی شدند. به دنبال آن کمیته‌های علمی و اجرایی کنگره و ادارات، سازمان‌ها و مراکز آموزش عالی حامی کنگره، مشخص شدند و چندین جلسه در دفتر معاونت عمرانی استانداری و اداره کل میراث فرهنگی با حامیان کنگره تشکیل گردیده و همچنین جلساتی با اعضای کمیته علمی و کمیته اجرایی کنگره برگزار شد. بعد از پذیرش

و داوری مقالات، مقاله‌های بخش سخنرانی و پوستر مشخص شدند و چند مقاله هم توسط اساتید مدعو از دانشگاه تهران و استان در بخش سخنرانی کنگره انتخاب شد. در مجموع ۱۲ سخنرانی در قالب چهار پنل، در صبح و بعد از ظهر روز چهارشنبه ۸ دی ماه، در سالن دانشگاه آزاد گرگان برگزار شد.

سخنرانی‌های ارائه شده، در پنل اول به سازه‌های چوبی، در پنل دوم به باستان‌شناسی و معماری، در پنل سوم به تاریخ معماری و در پنل چهارم به تاریخ شهرسازی اختصاص داشت. در روز دوم کنگره (پنج‌شنبه ۹ دی ماه) کارگاه سازه‌های چوبی در دو بخش نظری و عملی برگزار شد. بخش نظری در صبح روز پنج‌شنبه با چهار سخنرانی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان برگزار گردید و بخش عملی؛ بعد از ظهر روز پنج‌شنبه در مکان موزه میراث روستایی گلستان، واقع در پارک جنگلی قرق برپا گردید. در این کارگاه عملی، شرکت‌کنندگان ابتدا با فنون سازه‌های چوبی اجرا شده در موزه روستایی استان، آشنا شده و سپس با اجرای یک سازه چوبی شמוש‌بافی مربوط به معماری روستای زیارت گرگان که توسط استاد عبدالله ملکی، از استاد کاران سنتی روستای زیارت، اجرا شد، آشنا شدند. در پایان با وجود این که برگزاری کنگره تاریخ معماری و شهرسازی، اولین تجربه در استان بود، اکثر شرکت‌کنندگان از نحوه‌ی اجرا و کیفیت علمی کنگره رضایت داشتند.